

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1888. l.

XXVIII. leto.

Kako naj učitelj goji in pospešuje domoljubje v šoli in zunaj šole?

(Konferenčna razprava.)

Geslo: „Vse za dom in za cesarja,
Za cesarja blago, kri“.
Cesarska pesem.

Kako čarovito vplivajo te besede naše „cesarske pesmi“ na pevca in poslušalca kadar zadone veličastni njeni sozvoki! Neko prečudno čutstvo pretresa nam srce, skoro bi dejal, da je bojevito in milo v istem času. Kaj je to čutstvo? Druzega imena mu ne vem nego „domoljubje“. Domoljubje mi je na milijone delov v srca državljanov razdeljena in vender edina duša države — gonilna moč, ki omogočuje razvoj in napredek države — torej to, brez cesar bi država bila nemogoča. Z vsem pravom torej zahteva država od nas, da gojimo v šoli domoljubje. O načinu, kako naj se to godi, poročati mi je danes naloga.

Predno izvajam svojo nalogo, naj pojasnim, kaj obsega za me pójem „domovina“ in potem „domoljubje ali ljubezen do domovine“. Postavim se izključno na stališče avstrijskega državljana; kajti dasiravno je domoljubje čutstvo, ki je za vse ljudi enako, vender je naša domovina dokaj različna od drugih držav z ozirom na njeno sestavo in njene najvažnejše razmere.

„Domovina“ mi poménja z naznačenega stališča vso našo državo, avstro-ogersko t. j. tla, na katerih se je plela in se plete zgodovina različnih národov, vse, kar je na teh tleh ustvarila človeška roka, vso prirodu, vse národe in kot njih otrok očeta, našega cesarja. Vse to mi je neločljivo drugo od družega, vsako mi je obstojen del pójma „domovina“. Res je mogoče sicer ločiti to v dva pójma namreč „država“ in „cesar“, a kjer se država tako zvesto in srčno oklepa svojega cesarja, in kjer cesar išče svoje sreče le v sreči svojih podložnikov, kakor je to pri nas, tam se mora pač reči: „Cesar in država“ — to je naša domovina, in kdor ljubi eno, ljubi nehoté i drugo. Ljubiti vse to, kar sem navel kot v obseg pójma „domovine“ spadajoče, in sicer ne tako ljubiti kakor samega sebe — (to bi bil užé separatizem) nego bolj, ljubiti tako, da smo pripravljeni žrtvovati vse, celó sebe za blagor domovine, to je ljubezen do domovine, pravi avstrijski patriotizem.

Kako občudujemo starovečne države grške in rimsko zaradi njihove sveže moči in mogočnosti v fizičnem in kulturnem oziru za časa njihovega cveténja! Če pa iščemo vzrokov, gonilnih moči, ki so one iz malih občin privele do tolikega razvoja, najdemo v

prvej vrsti domoljubje državljanov. Domoljubje velelo je hrabremu Leonidi in njegovim tovarišem umreti za domovino; gnalo je stotisoč hrabrih Kartagincev in Sagunčanov boriti se do zadnjega diha proti Rimljanom. Kaj je ojačilo Mucija Scävolo in Horacija Kokleja k junaškima činoma? Kedo je velel umreti kralju Kodru za domovino? Ali če posežemo v novejšo zgodovino. Nežni francoski deklici, Devico orleansko in Charlotto Corday ojačilo je domoljubje k hrabrim činom; prva je z lepim vzgledom navdušila svoje rojake, da so pregnali Angleže, druga se je prostovoljno podala v gotovo smrt — usmrtivša krutega Marrata, da reši domovino krvoloka. Tudi naša, avstrijska povestnica nam hrani obilico imen, ki se blišče kakor svetle zvezde na obzorji vekov in katerih nosilce moremo v vzpored staviti z najslavnejšimi junaki vseh vekov. Princ Evgen, Lavdon, Radezky, Tegetthoff, Jurišič, Nikolaj Zrinski so ponos vsacega Avstrijana. Življenje teh junakov je storilo vzorno v prvej vrsti njihovo domoljubje. Dokler ima država takih mož, je srečna in močna ali vsaj obvarovana nesreče, preteče jej od pohlepnih sosedov. Kedo bi torej mogel dvomiti, je domoljubje li potrebno za obstanek in za razvoj države!! Torej zopet rečem, da država z vsem pravom zahteva od nas, da gojimo v otroških srcih domoljubje ter mladino tako vzgojamo v dobre državljane. Gotovo je mogoče več doseči pri mladini nego pri odraslih ljudeh, kajti mlado srce je mnogo občutljiveje za vse lepo in blagim čutstvom širje odprto nego prepogosto s suhim materijalizmom in egoizmom prepreženo srce odraslega človeka. Pravi čas — za sejanje domoljubja je torej čas mladih, detinskih let. Zeló zanimivo in občudovalno smo čitali in poslušali še kot dečki in deklice o slavnih činih hrabrih junakov. Omilil se nam je in posebno priljubil ta ali oni, in s kakšnim spoštovanjem smo zrli kvišku k onim blagim domoljubom, ki so žrtvovali blago in življenje ter veselo in ponosno umirali za domovino. Primerilo se mi je, ko sem otrokom pojasnjeval povest o nesrečnem Belizarji in jim predočil, kako zeló je moral on ljubiti svojo domovino, ker mu celó nehvaležnost rojakov ni mogla izkoreniniti te ljubezni, — da sem videl solze v očeh nekaterih dečkov. Otroka kmalu ganeš, in če tudi zatemni za nekaj časa prvi vtis, vender se o danaj priliki zopet ravno tako živo obudi.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska.

§. 37.

Staroslovenščina je v svoji prvi obliki zamrla na vzhodu, a oživila je znanstveno na zahodu. Vzbudili so jo najprej pisatelji česki pa slovenski.

Znameniti so njeni spomeniki, toda razlagovati jih more le, kdor jih ima pred seboj izvirnike. Ker mi to ni mogoče, naj povem, kateri so bili v novejših časih prvi in pravi buditelji véde staroslovénske. Vsem drugim na čelu so menda trojaci: I. Dobrovský, II. Kopitar, III. Vostokov.

Prvemu sta na Českem nekako pripravljala pot Gelazij Dobner (r. 1719, u. 1790), kateri slove „otec nove kritičke historie česke“ po delih svojih p. „Annales Bohemorum, Monumenta historica 1764—1786“ itd. in Blahoslav Durich (r. 1738, u. 1802), kateri je kot jezikoslovec velike osnove delal po „Bibliotheca Slavica 1773—75“ itd. ter Dobrovskega vnel za jezik arabski pa za knjigo slovansko, posebej staroslovansko. — „Otec slavistiki“ pa se po vsej pravici imenuje

I. Dobrovský (Doubravský) Josef. Rodil se je 17. avg. 1753 na Ogerskem v Djermetu blizu Raba, kjer mu je tedaj oče iz Solnice okraja Kraljevogradskega bival dostojnik v vojni. Vzrejevan na Českem pride l. 1768 na vseučilišče v Prago, l. 1772 vstopi v

red Jezuitov v Brnu, a predno dovrši bogoslovje, podá se na dom k grofu Nosticu, postane sinovom vzgojevatelj ter se soznani z nekterimi slovečimi učenjaki. Posvečen l. 1786. je za cesarja Jožefa I. 1789. in 1790. bil najprej naméstni in potem pravi ravnatelj v osrednjem bogoslovnem semenišču Hradiškem poleg Olomuca, potem pa je živel zasebno vedam in podporniki so mu bili Nostic, Sternberk, Črnin itd. V njihovi družbi in največ na njih stroške je potoval na pr. l. 1792. na Švedsko in Rusko, l. 1794. po južnem Nemškem in po Laškem, vmes pogostoma po Českem, Moravskem, Ogerskem, Slovenskem, iztikal po knjižnicah dvornih in drugih. L. 1828. vrne se z Dunaja domú skozi Brno, kjer obolí in umre 6. jan. 1829. Grof Hugon Salm postavi mu dostojen spoménik na pokopališču Starobrnskem. — Vzgojevan sicer nemški, čutil je slovanski, l. 1791. pred Leopoldom II. slovesno govoril o Slovanih, njihovi vdanosti do vladarske rodbine, in za národni jezik česki, pisal je naposled i česki (Česk. Mus. 1827. 1828). Živel je dokaj nemirno. Rodil se je na Ogerskem med Slovaki, bival je na Českem, potoval po Poljskem, Ruskem, Hrvaškem, Slovenskem, umrl na Moravskem, da pobrati tako vse rodove slovanske. — Opisali so njegovo delovanje na pr. Ritter v. Rittersberg 1829: Abbé Jos. Dobrovský. Biographische Skizze. — Fr. Palacký 1833: Jos. Dobrowsky's Leben und gelehrtes Wirken. — Život Josefa Dobrovského. Sp. V. Brandl. V Brně 1883. 8. 296. itd. —

Prišel je Dobrovský pisati koj kritično, o zgodovini in književnosti slovanski, o jeziku, posebej o češčini (p. o imenu Čech, Slovan, o Nestoru itd.). Tu naj se oménijo le knjige, po katerih je vzbujal naše staro slovstvo, ki so znamenite Slovanom sploh ali vzlasti Slovencem. Prva taka knjiga je: „Slawin. Bothschaft aus Böhmen an alle Slawischen Völker, oder Beiträge zur Kenntniss der Slawischen Literatur nach allen Mundarten. Von Joseph Dobrowsky. Prag, 1806. 8. VI Hefte. S. 479“. — Druga je: „Glagolitica. Über die glagolitische Literatur, das Alter der Bukvitza, ihr Muster, nach welchem sie gebildet worden, den Ursprung der römisch-slawischen Liturgie, die Beschaffenheit der dalmatischen Übersetzung, die man dem Hieronymus zuschrieb u. s. w. Ein Anhang zum Slawin. Mit zwei Kupfertafeln. Prag, 1807. 8. 96“. — Na posebno prigovarjanje dal je Slavina s tem pristavkom skupej na svetlo l. 1808. in tako ima dve letnici. Bil je Slavin prvi poskus književne vzajemnosti slovanske, ali ker je bil v obliki nemški, sprejeli so ga radostno le Čehi pa Slovenci, in je torej prejenjal. — Poskusil je z istim glasilom drugič pod naslovom: „Slovanka. Zur Kenntniss der alten und neuen slawischen Literatur, der Sprachkunde nach allen Mundarten, der Geschichte u. Alterthümer. Prag, 1814. I. 8. — 1815. II. 8. 252“. — Vsebina je jako zanimljiva; kakor Slavin, ima mnogo i Slovanka o nas Slovencih, posebej o spomenikih Brizinskih itd. (Vid. Brandl str. 134. 165—6.)

Ausführliches Lehrgebäude der Böhmischen Sprache zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommenen Kenntniss für Böhmen. Prag, 1809. 8. — Lehrgebäude der Böhmischen Sprache. Zum Theile verkürzt; zum Theile umgearbeitet u. vermehrt. Von Joseph Dobrowsky. Prag, 1819. 8. XX. 326. — Po tej je spisal A. J. Puchmayer „Lehrgebäude der Russischen Sprache“. Prag, 1820. XLI. 8. 288 — in Fr. Metelko „Lehrgebäude der Slowenischen Sprache“. Laibach, 1825. XXXVI. 8. 296 (Vid. Jezičn. IX. 1871. str. 13). — Velike koristi bila je knjiga: Entwurf zu einem allgemeinen Etymologikon der slawischen Sprachen. Prag, 1813. 8. 86. Prim: Versuch eines Etymologikons der Slowenischen Mundart. U. Jarnik. Klagenfurt, 1832 (Jezičn. XXIII. 1885. str. 17). — Za staroslovenščino prve pomembe pa je knjiga:

Josephi Dobrowsky presbyteri, aa. ll. et philosophiae doctoris, societatis scientiarum Bohemicae atque aliarum membri

Institutiones Linguae Slavicae Dialecti Veteris, quae quum apud Russos, Serbos aliosque ritus graeci, tum apud Dalmatas Glagolitas ritus latini Slavos in libris sacris obtinet. Cum tabulis aeri incisis quatuor. Vindobonae, 1822. 8. LXIV. Praefatio. LXVIII. Conspectus Operis. Pag. 1—78. Introductio. Pag. 79—458 Grammaticae Slavicae Pars I. De vocum Formatione. P. 459—580. II. De vocum Flexione. P. 581—671. III. De vocum Constructione. P. 672—704. Specimina e Codicibus diversae aetatis, tam cyrillicis, quam glagoliticis. P. 705—720. Epimetra Kopitarii tria (v. Brandl 185).

Poleg družih sta v tem oziru pomenljiva še spisa njegova: „Cyrill und Method der Slawen Apostel“. Prag, 1823. 8. 133. — „Mährische Legende von Cyrill und Method. Nach Handschriften herausgegeben, mit anderen Legenden verglichen und erläutert“. Prag, 1826. 8. 125. — Popolnoma spozná se, kolike pomembe je za vse slovanstvo Dobrovský in ž njim vred Kopitar, iz vzajemnega dopisovanja, kar ga je že doslej priobčil in ga ima še v prihodnje naznaniti Jagić v „Archivu IV—VII“ ter posebej v „Istočniki dlja istorii slavjanskoj filologii“. Tomü I. Imp. akad. nauk. Sanktpeterburgü 1885: „Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar (1808—1828)“. Herausgegeben von Ord. Akad. V. Jagić. Mit einem Portrait u. zwei lithographischen Beilagen. Berlin. Weidmann. 1885. 8. CVII. 1—748. Vorrede III—VI. Einleitung in die Correspondenz Dobrowsky's mit Kopitar (Vvedenie vü perepisku Dobrovskago sü Kopitaromü). S. VII.—CVII. Chronologisches Verzeichniss der Briefe. Im Anhang andere Briefe an Fesl, Linde, Köppen, Kalajdovič etc. Namen-, Wort-, Sachregister. —

II. Kopitar Jernej r. 21. avg. 1780 v Repnjah, vasi duhovnije Vodiške; učil se v prvih in srednjih šolah v Ljubljani, postal domač učitelj sestrancu barona Sigismunda Zoisa l. 1799., potem njegov tajnik, knjižničar, rudninske shrambe nadzornik, podal se l. 1808. na Dunaj v pravoslovje, a to popustivši vstopi v dvorno knjižnico, kjer postane naposled prvi varuh in dvorski sovetnik ter umre 11. avg. 1844 in je bil pokopan na grobišču sv. Marka. — Spisi njegovi, znameniti posebej za staro slovenščino, so na pr.:

Grammatik der Slawischen Sprache in Krain, Kärnten u. Steyermark. Laibach, 1808. 8. XLVIII. 460. — V njej govori že v prvem razdelku o Slovanih, največ po Schlözerju, o Cirilu in Metodu po Nestorju; v drugem razdelku o slovanski azbuki Cirilovi in v četrtem pristavku o nekterih spomenikih v glagoliškem in cirilskem pravopisu. — Važni za povéstnico slovansko in za staro naše jezikoslovje so učeni sestavki v „Annalen der Literatur u. Kunst, Wien. allg. Literaturzeitung, Wiener Jahrbücher“, kar jih je nekaj priobčil Miklošič v „Barth. Kopitar's kleinere Schriften . . I. Wien 1857.“ — Kopitarju gre zasluga, da je Vuk Štefanović Karadžić hitreje dajal na svetlo srbske národne pesni, da je spisal prvo slovnico in prvi slovar srbskega jezika po govoru prostega národa, da je vredil srbski pravopis in národni jezik ločil od cerkvene slovenščine ter povzdignil v književni jezik. — Kopitarju gre zasluga, da je izšla za staro slovanstvo preznamenita in za tisti čas neprecenljiva knjiga: Josephi Dobrowsky . . *Institutiones Linguae Slavicae Dialecti Veteris* . . Vindobonae, 1822 (Cf. Praef. LXIII. IV.). To knjigo je po pisateljevem odhodu z Dunaja v Prago vredoval Kopitar ter pridejal tri dostavke, ki se nahajajo str. 705—720 pod naslovom: *Epimetra Kopitarii tria* (1. Codex Parisinus ex epistola Bobrowsky; 2. Exemplum Grammaticae Slovenicae, editae Mosquae A. 1648, communicatum a Luc. Mušickij; 3. Steph. Vujanovski Rukovodstvo k Slavenstej Grammaticé, Viennae 1793 . .). — Novo dóbo v staroslovenščini pa je provzročil po knjigi:

Glagolita Clozianus . . . Vindobonae, 1836. LXXX. 86. F. — Glagolita t. j. spomenik pisan v Glagolici, a tu prepisan v Cirilico; Clozianus t. j. Klocev ali Kločev, po njegovem poslednjem lastniku grofu Clozu. — Slavno ali vseslovansko ceno daje spomeniku oprava, v kateri ga je Kopitar izročil svetu. Razreduje se knjiga v tri razdelke: a) Prolegomena pg. III—LXXX. — b) Opus ipsum pg. 1—40. — c) Epimetra pg. 41—86. Latinski naslov sam dokaj kaže, kar ima knjiga v sebi. Vid. Jezičnik XVIII. 1880. str. 6. 7. —

Hesychii Glossographi discipulus et epiglossistes Russus . . . Vindobonae 1840. 8. XXIV. 72. Bolj imenitne za staroslovenščino so v tretjem razdelku razprave na pr.: De cimelio Remensi cyrilliano et glagolitico, sec. XIV; de Evangelistario Vaticano glagolitico, sec. XI. Assemaniano; de linguae S. Methodii liturgicae panonietate; de theatro apostolicorum Ss. Cyrilli et Methodii laborum etc. —

Bartholomaei Kopitarii Prolegomena historica in Evangelia slavica, quibus olim in Regum Francorum oleo sacro inungendorum solemnibus uti solebat ecclesia Remensis. Ed. Silvestre Lutetiae Parisiorum 1843. — Vid. Miklosich „Slavische Bibliothek“ Wien. 1851 S. 57—84. — Vzlasti goreča je bila borba njegova karantansko-panonska, o prvem književnem jeziku slovanskem, v katerem sta učila, pisala in službo božjo obhajala slovanska blagovestnika sv. Ciril in Metod, in v katerem so se nam ohranili najstarejši slovstveni spomeniki. Kar z neko sveto vnemo v vseh svojih spisih dokazuje J. Kopitar, to znanstveno dovršuje Fr. Miklošič.

Kolike pomembe je Kopitar velikan v staroslovenskem slovstvu, vidi se na pr. v „Zlati Vek 1863. Jezičnik XVIII. 1880. Kopitarjeva Spomenica 1880. 8. V. 188“. — „Briefwechsel zwischen Dobrowský u. Kopitar“ 1885. Jagić etc. —

III. Vostokov (Osteneck) Aleksander r. l. 1781 v Arensburku gubernije Livonske, vstopil l. 1795 v akademijo lepih umetnosti, postal l. 1818. knjižničar slavnega muzeja Rumjancovskega, častni član premnogih učenih društev, umrl 21. febr. l. 1864. v Petrogradu.

Vže pred njim so nekteri obračali pozornost na staroslovenščino p. Lomonosov (l. 1711—1766) itd. Posebej so mu glasniki bili na pr. Konstantin Fedorovič Kalajdovič (r. 1792, u. 1832) po spisu: O drevnem cerkovnom jazykě . . Pamjatniki XII. veka . . Vzlasti po knjigi: Joann Exarch Bolgarskij l. 1824. — Drugi je ž njim vred bil Peter Ivanovič Köppen (r. 1793), kateri je provzročil velevažno glasilo: Sobranie slovenskikh pamjatnikov v Rossii . . O kormčej knigě . . O slovenskikh drevnostjah itd. — Tretji slove Mihael Petrovič Pogodin (r. 1800, u. 1875), kateri je sloveč zgodovinar ruski priobčil tudi mnogo znamenitih razprav iz povestnice slovanske p. O Nestorovem letopisu, o slovanskib starožitnostih; preložil v ruščino Dobrovskega „Cyrill u. Method der Slaven Apostel“ itd. itd. — Vse pa v staroslovenščini dotlej previšuje:

Aleksander Vostokov, kateri je zgodej jel pisati o lirski poeziji ruski, o jeziku ruskem in slavjanskem, zložil „Načalinya pravila russkoj grammatiki“, gramatiko večjo in krajšo, ktera je bila večkrat tiskana itd. L. 1818. je priobčil posebno razpravo o staroslovenskem jeziku, l. 1820 „Razuždenie o slavjanskom jazykě služšaštee k grammatikě sego jazyka, sostavljennoj po drevnějšim onago pismenym pamjatnikam“. L. 1841—42 je vredoval A. J. Turgenjeva (r. 1785, u. 1845) „Historiae Russiae Monumenta“; l. 1842 dovršil „Opisanie russkikh i slovenskikh rukopisej Rumjancovskago muzeuma“ itd. — Za staroslovensko vedo jako važna pa je knjiga:

Ostromirovo Evangelie 1056—1057 goda. Sŭ prilozheniemŭ grečeskago teksta Evangelij i sŭ grammatičeskimi objasnenijami izdannoe A. Vostokovymŭ. Sankt-peterburgŭ. Vŭ tipographii Imperatorskoj Akademii Naukŭ. 1843. 294. Fol. — Kakor

Kopitar „Glag. Cloz.“, tako je i Vostokov spomeniku pridejal primerno slovnico (str. 1—37) in slovar (39—319) ter je vže bolje določil pomen staroslovenskih polglasnikov (ŭ pa ĭ) in nosnikov (ǫ i ę).

Razširjal in spopolnoval je A. Hristoforovič Vostokov slovnico ruskega jezika v zvezi s staroslovenščino, in prišla je s pomočjo carske akademije na svetlo l. 1844. njegova „Slovnica ruska na starobolgarščino založena — Obščesravnitel'naja grammatika russkago jazyka“ — in l. 1847. v štirih delih „Slovar cerkovnoslavjanskago i russkago jazyka“. Pomagali so mu i drugi vrli akademiki. — Neumorno je i to dovrševal tako, da sta vnovič natisnjena bila od l. 1858. do 1863. „Slovar i grammatika cerkovnoslavjanskago jazyka“, o katerih se je trudil do 30 let in sta tudi slava njegova. Vrlo dobro sta koristila i Miklošiču, kateri o njem sodi na pr.: „Vostokovŭ, der nüchternste unter den slavischen sprach- und alterthumsforschern, der antipode des phantasiereichen, seine ansichten häufig wechselnden Šafařík (Forml. in Paradig. S. XXIX)“ etc. — „Hoté ali nehoté morate mi Vi nadomestiti Dobrovskega“, pisal mu je l. 1841. Kopitar. Dopisje njegovo je J. Sreznevskij spravil na svetlobo l. 1873. pod napisom: Perepiska (Correspondenz) A. X. Vostokova. Sanktpeterburgŭ. —

O poočitovanji pri računstvu.

(Dalje in konec.)

Delitev in merjenje.

Kaj pa je z delitvijo in merjenjem z onima operacijama, katerih ne more ne ruski stroj in tudi ne metrično računilo poočitovati? Drugih poočitoval je treba, pravi „Lai-bacher Schulzeitung“, da se jima pride do živega. Kakšnih, navedeni list ne pové. Vender mi je znano, da nekateri devljejo kroglje v žep, katere n. pr. po 3 iz njega jemljejo, da kažejo kolikokrat je 3 v 6, v 9 i. t. d.; drugi devljejo žveplenke v škatljico ter mislijo, da so jasno pokazali, kolikokrat je 4 v 12, če so utaknili v njo 12 žveplenk in iz nje pojemali po 3 žveplenke. Izmislili so si celó poseben aparat v ta namen. Kocke vtikajo v votle kocke in jemljejo prve iz zadnjih tako kakor prejšnji kroglje iz žepa, žveplenke iz škatljice. In kaj pokažejo taki poskusi otroku? Da so kroglje v žepu in ne v krogljah, žveplenke v škatljici in ne v žveplenkah. Pri navedenem aparatu so pa res kocke v kockah, vender v drugih in ne same v sebi. Vse tako poočitovanje nima ne le nobenega pomena, ampak je napačno, ker ne kaže tega, kar ima pokazati. Težava ne leži v tako zvanem „Enthaltensein“, te besede nam torej ni poočitovati; preglavico dela operacija sama, kadar za njo niso pripravljena tla. Kako bo raslo žito, ako ga sejemo na nezorano njivo? In tako se nam godí pri merjenji in delitvi. Te operaciji se opirate na množenje, otrok sam nam daje zadostikrat jasen odgovor na to. Voz ima 4 kolesa, koliko voz ima 12 koles? Otrok odgovori 3 vozje. Kako pa si to delil? 3 krat 4 je 12. Kadar torej otrok popolnoma samostojno meri, naslanja se na množenje. Kedaj pa začnó po sedanji metodi meriti in deliti? Koj, ko so začeli množiti. Merjenje in delenje naslanjajo na nejasno množenje, kajti tudi to potrebuje časa, da preide v duševno last učenca. Zdi se nam, da otrok, kateri je v seštevanji izurjen, ter tudi hitro izračuniti zna, koliko je $4 + 4$, $4 + 4 + 4$ i. t. d., da ima tak otrok množenje v svoji duševni oblasti, če vé le krajše izraze, 2 krat 4, 3 krat 4 rabiti. To pa ni res. Dajmo mu le nalogo, koliko nog imata 2 štirinogati mizi, ali 3 take mize i. t. d.; on odgovarja: 8 nog, 12 nog i. t. d. Kako pa si to izračunal? 4 noge in 4 noge je 8 nog. Otrok

torej ne množi, ampak sešteva in sešteva še mesece dolgo, akoravno ga zmerom prevajamo na krajši izraz; on potrebuje časa, da si prisvoji pójem množenja. Merjenje in delitev pa ste le razumljivi, če imamo množenje popolnoma v svoji duševni oblasti; potem pa potrebuje otrok za prvo k večemu 2 tedna, pa to je preveč, za drugo pa 2 lekciji, da jih popolnoma razume. Tega si nisem izmislil, ampak preskusil sem. Merjenje in delitev sta torej operaciji, kateri se opirate na duševno vzornost, vnanjega poočitovanja prav za prav za nji še potreba ni, posebno, dokler se premikamo v krogu trojičenja. Vender je tudi tù telesno poočitovanje prav koristno. Razvidi se vez med množenjem in merjenjem ali delitvijo mnogo hitreje. Pa moj aparat bi ne bil v stani teh operacij poočitovati? Oglejmo si merjenje natančneje, kako ga je obravnavati!

Vpeljavne vaje. Razstavi 2 kolesčeka na 2 dela. 2 kol. sta 1 kol. in 1 kol., ali v 2 kol. sta 1 kol. in 1 kol.

Razstavi 3 kol. na 2 dela! 3 kol. so 2 kol. in 1 kol., ali v 3 kol. sta 2 kol. in 1 kol.

Razstavi še 3 kol. na 3 dele i. t. d. i. t. d.

Za temi vpeljavnimi vajami razstavlja 2, 3, 4 kol. i. t. d. na 2 in 3 enake dele.

Razstavi 2 kol. na 2 enaka dela. V 2 kol. je 1 kol. in 1 kol., ali v 2 kol. je 1 kol. 2 krat.

Enako je postopati pri razstavljanji na 2 ali 3 enake dele pri drugih številih.

Ako konečno spravimo množenje v zvezo z merjenjem n. pr. $\times 2 = 4$, 2 je v 4 2krat i. t. d., pridobi otrok merjenje v svojo duševno oblast. Merjenje se torej opira na razstavljanje števil na enake dele. In tacega razstavljanja bi ne bilo mogoče poočitovati z metričnim računilom? Nastavi na metričnem računilu število 12, kakor ti je znano. Ali teh 12 res ne moreš razstaviti na 2 enaka dela? Nastavi pa 12 na ruskem stroji, 10 krogelj v prvi vrsti, 2 v drugi, naredi iz njih 2 enaka dela za okó, če jih moreš; 3 dele dobiš in sicer 6 krogelj, 4 kroglje in 2 krogli. Ali nastavi 6 krogelj v prvi vrsti in 6 v drugi, zdaj pa operirati ne moreš. Ruski stroj za to poočitovanje res ne veljá, metrično računilo pa popolnoma.

O delitvi je isto omeniti.

Konečna beseda.

S prejšnjim sem pokazal, kako se ima v šoli poočitovati pri računstvu in kakšna morajo biti poočitovala, da tem zadostujejo. V ta namen sem si izmislil metrično računilo, katero je tudi posebno rabljivo za poočitovanje računanja z imenastimi števili, o čemur pa hočem pozneje enkrat natančneje govoriti in sicer tudi v Vašem cenjenem listu gospod urednik, če je Vam prav.*) Na nekaj mi je vender še odgovarjati. Kolesček za poočitovanje ne veljá, pravi „Laibacher Schulzeitung“, kroglja se dobro vidi. Kako se kolesček vidi in kaj se sploh viditi more, če se tudi krogelj poslužujemo, sem v prejšnjem pokazal. Otroci v šoli, kjer jih ima 80 pripraven prostor, v zadnji klopi natanko razločijo, kar se jim na aparatu pokaže, in morejo tudi vse to sami na aparatu ponavljati. Število 32 n. pr. vidijo tako, kakor si ga mislimo. Oni vidijo jasno 3 desetice, jasno 2 jedinici. Kakšne boljše razločnosti se še zahteva? Ali mislite, da na ruskem stroji res 10 krogelj vidite? Vi jih ne vidite, vi le veste, da je na vsaki žici 10 krogelj. To pa tudi vemo na mojem aparatu, da je v vsakem desetičnem prostoru 10 kolesčkov. Kolesčeka ne vidi, kedor ga videti ne mara, ali pa oni, ki tudi kroglje ne vidi.

Kolesčki so premalo gibljivi, se spodtika mojemu aparatu. Mogoče je, da je to na kakem aparatu resnica, ker v sedanjem času z rokodelci govoriti, je jako težavno.

*) Prosimo!

Zahteva se, da naj vzamejo popolnoma suh les, da se koleščeki ne skrčijo preveč, in vender tega ne storé. Aparat, katerega jaz leto dni rabim, in aparat pri častitih šolskih sestrah v Mariboru, katerega se že vse leto poslužujejo in še drugi aparati, ne kažejo tudi te nepopolnosti, katero se pa lahko hitro z okroglo pilo odpravi. Otroci se v šoli poslužujejo aparata z vso hitrostjo, kakoršno se zahtevati more. Ker se kroglja bolj razloči kakor kolešček, naj se odrečemo koristi, katero imamo pri poočitovanji višje jednote, in naj rajše poočitujemo tako, kakor ne podpiramo notranjega vzora, kakor celó ta vzor motimo?

Nikoli se ne poočituje preveč, pravi Hentschel, to je površno vzeta resnica; vender poočitovanje mora biti tako, kakeršno zahteva predmet in posebno kakeršno zahteva učencev duh. V računstvu se vender poočituje takrat nepotrebno, poočitovanje je celó ovirano, kadar more duh sam dano mu nalogo rešiti. Če sem torej v svoji brošuri o metričnem računilu*) več poočitoval, kakor je treba, hotel sem le pokazati, da se z aparati, kateri imajo računike v eni sami vrsti, vse pokazati dá, kar pride pri računstvu na vrsto, in da drugi aparati tega storiti niso sposobni, da so torej za šolo nerabljivi. O razmeri vnanjega poočitovanja in notranje vzornosti se sem tako v tem spisu zadosti jasno izrazil. Konečno upam, da so moje besede padle na plodna tla, da bomo torej naše otroke rešili vsaj onih šolskih spak, ki jih mučijo leto in dan brez posebne koristi, t. j. številnih podob, ter da preidemo na štenje, kakoršnega smo se posluževali nekdam v šolah. Upam pa tudi, da sem častite bralce in bralke tudi prepričal o porabljivosti in koristi svojega aparata.

V Mariboru v 10. dan maja 1888. l.

L. Lavtar.

Učiteljev ogovor učencem

o priliki 40letnice vladanja Nj. Veličastva presvetlega cesarja
Franca Jožefa I.

(Govorila Ivana Praprotnik pri učiteljski konferenciji v 4. dan julija t. l. v Senožečah.)

Ljubi učenci!

Prav veseli in v praznični obleki ste danes prišli v šolo. Tudi vse šolsko poslopje in šolska soba je danes s čvrstim zelénjem lepo okinčana in podoba našega presvetlega cesarja je krasno ovenčana. Kaj mislite, kaj vse to poménja? Vse to poménja, da danes praznujemo veseli god, zlati dan prelepega spomina. Vsak god spominja nas kaj posebnega. Tako nam verski godovi ali prazniki kažejo posebne dogodke svete vere; tako nam domači družinski godovi predstavljajo posebne dogodke v družinskem življenji. Današnji god pa je preslavni god, veseli spomeniški dan, ki ga praznuje velika, velika družina, vsa naša mila občna in druga domovina — obširno ozémlje — naše lepo avstrjasko-ogersko cesarstvo. Minulo bode ravno dolgih štirideset let, odkar je naš presvetli cesar Franc Jožef I. prevzel vlado in odkar modro vlada in osrečuje vse svoje podložnike. Dolga vrsta je vrsta štiridesetih let, in v tem dolgotrajnem času doletí mnogo dobrega in hudega vsakega človeka, kaj pa še le vladarja toliko obširne države! Človek, ki se je v kakem stanu štirideset let neprestano trudil, je vesel, ko se ozrè na svoj pretečeni čas in veselé se te sreče tudi vsi rodovinci, sodrudniki in prijatelji njegovi. Tudi mi vsi — vsi tudi najnižji in ubogi se danes pristrčno veselimo slavnega godu — štiridesetletnice vladanja

*) Na prodaj pri Ig. pl. Kleinmayr-ju & Feod. Bamberg-u v Ljubljani.

našega presvetlega cesarja. — Ljubi otroci, na licih se vam vidi, da se tudi vi veselite te sreče našega premilostnega cesarja. Tudi vem, da bi tudi vi radi ta slavni dan spodobno praznovali, ako bi le vedeli, kako bi to storili? Vidite, to ni težko! Kako kažete svojim dobrim starišem, da ste jim hvaležni za vse mnoge dobrote? Dobro veste, da vsak oče najraje vidi, da ga otroci pristrčno ljubijo, zvesto ubogajo in da so otroci dobri, kakor je oče dober. Če ste tedaj dobri otroci, delate svojemu očetu veselje. Glejte, tako tudi morete veselje delati svojemu ljubemu deželnemu očetu in sicer tako, da najpred posnemate našega dobrega cesarja. A vender, kako bi slabi otroci mogli posnemati toliko mogočnega cesarja? Glejte, otroci, to ni tako težko. Naš presvetli cesar je bil enkrat tudi otrok, kakor vi; in če ste vi tako pridni in poslušljivi kakor je bil naš svetli cesar v otročjih letih, ga posnamete. Povem vam tedaj nekaj iz življenja našega ljubega deželnega očeta.

Naš cesar je bil, kakor užé veste, rojen v 18. dan avgusta 1830. l. Njegov oče je bil nadvojvoda Franc Karol in mati njegova je bila nadvojvodinja Zofija. Oče in mati sta ga pristrčno ljubila, a vender sta ga strogo vzgojevala in v vsem utrjevala. Zato je pa tudi naš cesar še zdaj vedno čvrst in zdrav. Tudi vi se utrjujte! Ne bodite mehkužni. Kadar ste zdravi, se nikar ne ustrašite ne viharja, ne dežja, in pridite v šolo in v cerkev.

Pa tudi za izobraženje duha so našemu cesarju njegovi stariši užé zgodaj skrbeli. Zraven navadnih nauk, katerih se mora vsak otrok učiti (kakor je verouk, branje, pisanje, računstvo i. t. d.) se je naš cesar užé kot otrok moral učiti vseh poglavitnih jezikov, ki se govore v velikem avstrijsko-ogerskem cesarstvu. Toliko se vi, sevéda, ne bodete nikoli učili, toda učite se radi tega, kar se učite. Bodite vestni in marljivi učenci ter delajte svojim starišem in prednikom veselje kakor ga je delal naš cesar svojim starišem.

S trinajstim letom se je pri mladem Francu pričelo zraven trdega učenja tudi užé vojaško vežbanje ter se je moral kakor navaden prostak vsega iz početka učiti. Potem se mu je bil učiti vojaških véd, vrhu tega pa tudi še drugih vednosti. Spominjajte se tega vzgleda, ljubi dečki, če kedaj pridete v vojaški stan. Vedite, da je tudi naš cesar voljno in potrpežljivo prenašal nadloge vojaškega stanú.

Naš cesar je tudi užé od mladih nog ljubil svojo domovino ter preživel z njo vesele in bitke dneve. Leto 1848. je bilo posebno osedepolno za naše cesarstvo. V tem letu so se ljudstva uprla in tirjala novih pravic. Veliko neugodnih okolnosti je takrat bolehnega a zeló dobrega cesarja Ferdinanda napotilo, da se v 2. dan decembra 1848. l. prostvoljno odpové cesarskemu prestolu ter ga prepustí svojemu nečaku Francu Jožefu. Mlad cesar poklekne pred svojega strijca in mu poljubi roko, a tako ganen, da besedice spregovoriti ne more. Cesar Ferdinand pa ga potolaži rekoč: „Zaupaj v Boga! Le pridea bodi, in on ti bode pomagal“. In tako se je tudi vse uresničilo. Ako si ogleđamo dóbo za vladarstva našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I., priznati moramo, da je Avstija dobila vso drugačno, novo podobo.

Naš cesar je sam po sebi in po drugih okolnostih tudi izkusil, kolika veljá dober pouk in dobra vzgoja. Zatorej je bila mej drugimi skrbmi tudi njegova velika skrb za to, a se njegovi podložniki izobražujejo in vzgojajo v dobre ljudi in zveste državljane. Naš cesar dobro vé, da je ljudska šola najvažnejša podloga vsaki državi. Zatorej je tu pa tam tudi z zdatnimi darili pripomogel, da so se ustanovile in zidale nove ljudske šole. Tuđ vi, ljubi otroci, ste tako srečni, da hodite v tako ljudsko šolo, katero je ustanovil naš presvetli cesar. Hodite tedaj radi v šolo in trudite se, da se bodete tu tako učili in zgojevali kakor želí naš mili deželni oče, presvetli cesar. Spominjajmo se posebno

danes v veseli dan štiridesetletnice njegovega vladanja vseh dobrot, ki nam jih je v vseh teh letih naklonila milostiva njegova roka ter prosimo Boga, da ga še mnogo let ohrani in blagoslovi.

Zapojmo nautani s pristrčno ljubeznijo — iz polnega srca prelepo cesarsko pesem!
(Poje se cesarsko pesem.)

Poročilo o pošiljatvah za „Prvo slovensko stalno učilsko razstavo“ „Pedagogiškega društva“ v Krškem.

Towarzystwo pedagogiczno v Lvovu nam je poslalo:

1. Pierwsza książka polska do czytania dla szkół przemysłowych. Kurs wstępny. 1886. Cena 40 kr.
2. Druga książka polska do czytania. Kurs ogólny. 1887. Cena 60 kr.
- 3, 4, 5. Fr. Próchnicki i Rom. Starkel. Polska książka do czytania dla szkół wydziałowych i wyższych klas szkół ludowych. Tom. I. Dla klasy piątej. 1886. — Tom. III. Dla klasy siódmej. 1887. — Tom. IV. Dla klasy ósmej. 1886.
- 6, 7, 8, 9. Jan. Czubski: Śpiewnik polski dla ochronek szkół ludowych i wydziałowych. Część I., dla ochronek i klasy I., wydanie drugie, 1886, — część II., dla klasy II. i III., 1881, — część III., dla klasy IV., V. i VI., 1882 — część IV., śpiewy kościelne, 1886.
10. Jul. Selingerowa: Ziemie polskie. Lekcyce geografii. 1876.
11. K. Benoni i Luc. Tatomir: Krótki rys geografii do użytku szkolnego. Wydanie 3. 1886.
12. Rom. Starkel. Nauka prowadzenia ksiąg i korespondencyi przemysłowej. 1885.
13. Pisma Andrzeja Józefczyka. I. Listy pedagogiczne brata do siostry. Wyd. 2. 1880.
14. Joz. Bąkowski: 20 lekcyj do nauka hystoryi naturalnej.
15. Ed. Madejski: Gimnastyka w szkołach ludowych. Z 8 tabl. litogr. 1879.
16. W. Boberski: Najważniejsze sposoby uszlachetniania drzewek owocowyci.
17. Józef Ignacy Kraszewski, jego życie i zasługi. Wyd. 2. z portretem. 1887.
18. L. Tatomir: Ślady Króla Jona III. w kraju naszym. 1883.
19. L. Tatomir: Apostołowie słowiańscy śś. Cyryl i Metody. 1885.
20. Zygm. Sawczyński: Książd Felix Dupanloup, biskup orleański. 1879.
21. Przepisy dla nauczycieli szkół ludowych, pospolitych i wydziałowych. 1887.
- 22, 23, 24, 25. Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Organ „Towarzystwa pedagogicznego“. Pod redakcją Bol. Baranowskiego. 1884. — Pod redakcją Lud. Dziedzickiego. 1885. — Pod redakcją Rom. Starkla. 1886, 1887.
26. Dr. Ant. Sieradzki: Nauczyciel wobec nagłych wypadków chorobowychu dzieci (W. Adler „Der Lehrer als Arzt“). 1887.
27. Miecz. Baranowski: Hygiena popularna. Tarnów. 1886. Nakładem autora.
28. Miesz. Baranowski: O powietrzu. Tarnów, 1883. Nakładem autora.
29. Biblioteka dla młodzieży.
Tomik I. Wład. Bełza: Dzieci i ptaszki. Wyd. 2., 1886.
30. „ II. R. Starkel: Gawędy dziadunia. Wyd. 2., 1886.
31. „ III. Zdz. Onyskiewicz: Pieśń o szkole. 1881.

32. Tomik IV. Fr. Waligórski: Ręka opatrności. Wyd. 2., 1886.
 33. " VI. Jw. z Berłóch: Jak dójty do bohactwa? 1882.
 34. " VII. R. Starkel: Szanuj ojców spuściznę! Wyd. 2., 1887.
 35. " VIII. Józ. Bąkowski: Obrazki z życia zwierząt pożytecznych. II. Ptaki. 1882.
 36. " IX. R. Starkel: Opowiadanie o królu Janie Sobieskim. Wyd. 2., 1886.
 37. " X. Jul. Starkel: Czerwony kapturek. 1883.
 38. " XI. Wł. Nowicki: Na letniém mieszkaniu. 1883.
 39. " XII. Jw. z Berłóch: Pód żurawnom. 1883.
 40. " XIII. Joz. Bąkowski: Obrazki z życia zwierząt. Nasze gady i płazy. 1883.
 41. " XIV. Jw. z Berłóch: Semen syrotiuk. 1883.
 42. " XV. A. Rogala: Tadeusz Kościuszko. 1884.
 43. " XVI. Jw. z Berłóch: Zołotyj krestyk. 1884.
 44. " XVII. Jul. Starkel: Lacerta i bufo. 1885.
 45. " XVIII. Jul. Starkel: Po obłokach. 1885.
 46. " XIX. W. Hiblówna: W tatarskiej niewoli. 1886.
 47. " XX. Jul. Starkel: W szarėj godzinie. 1887.
 48. " XXI. Szczęsny Zahajkiewicz: Dwie baśnie. 1887.

Iz tega je razvidno plodovito delovanje poljskega „Pedagogiškega društva“ v Lvovu, na čemur mu čestitamo iz dna srca in želimo mnogo uspeha in vstrajnosti. G.

Ocene.

1. **Die Biblische Geschichte des alten und neuen Testamentes** von Dr. J. Schuster, 52 slik; cena 44 kr.
2. **Druga izdaja** s 114 slikami in jednim zemljevidom; — ista cena.
3. Dr. Schuster's **Biblische Geschichte** von G. Mey, z mnogimi slikami in z 2 zemljevidoma; cena 40 kr.
4. **Kurze Biblische Geschichte** von Dr. J. Schuster mit 41 Bildern. **Approvano** od ministerstva. Cena 16 kr.
5. **Kurze Biblische Geschichte** mit 46 Bildern von Dr. F. Knecht. Cena 16 kr.

Pred nami leži petero nemških svetopisemskih zgodeb — vse iz zaloge Herderjeve v Freiburgu na Badenskem in vse namenjene za rabo na nemških šolah po Avstriji. Vsaka teh knjig ima svojo dobro stran. Prva od navedenih knjig ima kaj lepe nove slike; druga ima sicer manj lepe slike, a jih ima zelo veliko; tretja knjiga ima pa poleg slik še dva izvrstna zemljevida sv. dežele; četrta ima to prednost, da ni samo od cerkvenih gosposk, ampak tudi od ministerstva odobrena in namenjena za nižje razrede (2., 3.) ljudskih šol. Zaradi svoje male oblike in nizke cene je res zelo pripravna. Jednaka je tudi 5. navedenih knjižic, ki je kaj ljubko pisana, kakor nalašč za otročičke. Škoda, da nima še ministerskega potrjenja; zato tudi slovenski prevod v rokopisu, preskrbljen po štajerskem duhovniku, ni bil potrjen. Naše sv. zgodbe v slovenskem jeziku iz c. kr. šolske zaloge so sicer lepe in imajo nove slike, a za naše kmetske šole so predrage, kajti stariši otroku težko kupijo kar dvoje dragih knjig za veronauk. Zavaljo tega bi jaz svetoval slovenskemu katehetu, naj posloveni Schusterjevo „Kurze Biblische Geschichte“, katero bi Herderjeva knjigarna gotovo založila. Tako prilično in tako cenó (16 kr. vezano) sv. pismo bi se gotovo zelo razširilo. L.

Schule der Vorbereitung zur Aufnahmeprüfung für das Gymnasium und die Realschule. Spisal Filip Brunner, učitelj na dekliški ljudski in meščanski šoli v Döblingu, 2. pomnoženo izdanje. Dunaj, 1885. V Založbi Morica Perlesa. Cena 90 kr.

Tako se zove knjiga, ki je namenjena kot ponavljanje učne tvarine za učence, ki imajo prestati vzprejemni izpit za srednje šole. Knjiga obseza na 134 straneh vso postavno določeno učno tvarino, katero je treba znati za take izpite: berila za ustno pripovedovanje in zapisovanje, tvarino za narekovanje, slovnico, računstvo, načrt zemljevidov itd. Namenjena je seosebno privatnemu pouku, a brez prida ne bode niti onim ljudskim učiteljem, katerih učenci prestopajo v srednje šole. Zato jo prav toplo priporočamo.

G.

G. M. Gerber, založnik v Ljubljani, nam je doposlal na ogled „**Abecednik**“ za slovenske šole; sestavil ga je naš znani slovenski pedagog g. Andrej Praprotnik. Cena knjigi je 20 kr.

Kar se tiče Praprotnikovega „Abecednika“, moramo radovoljno in nepristransko pripoznati, da je po notranji in vnanji obliki vsestranski urejen po pravih pedagoško-dedaktičnih pravilih. Abecednik je osnovan na genetični podlogi, kar je jedino pravo in umestno. Tudi gledé črknih oblik je g. spisovatelj pogodil pravo, kajti izpeljane so tako, da otrokom ne delajo nikakšnih težav. Knjiga je tudi preskrbljena v obilni meri s prav marljivo odbrano učno tvarino za nazorni pouk. Pri vpeljavi „Abecednika“ v slovenske ljudske šole naj slavna šolska voditeljstva in g. g. učitelji vsled navedenih prednosti prav pridno segajo po Praprotnikovem „Abecedniku“.

— r. —

Isti založnik nam je tudi poslal na ogled Praprotnikovo „**Spisje**“ v ljudski šoli. Peti natis. Cena v platnenem hrbtu 32 kr.

No, že imé Praprotnikovo nam dovolj pové, kake vrednosti je knjiga. Do zdaj Slovenci še nismo imeli moža, kateri bi bil spisal koristnejšo in važnejšo knjigo — seosebno v tej prekorigistni stroki za naše domače šole. Nauk v spisji ima dvojen namen pred očmi: formalen in materijalen. Po prvem se duševne moči otrok po naravnem poti razvijajo, vadijo in ostré — in otroci se tako pripravljajo za samostalno razodnost; a drugi dela na to, da se otroci učé vseh spisnih vaj, kar jih je človeku v vsakdanjem življenji potreba. Vse te prednosti ima ta izvrstna Praprotnikova knjiga. — Sploh bi morala tudi šoli odrasla mladina imeti to knjigo v rokah za daljno izobražbo. Učitelji slovenski naj jo tedaj prav marljivo priporočujejo.

— r. —

1. R. Trampler — Atlas für ein-, zwei- und dreiclassige Volksschulen. Cena 30 kr.

2. R. Trampler — Atlas für vier-, fünf- und sechsclassige Volksschulen. Cena 60 kr.

3. R. Trampler — Atlas für sieben- und achtclassige Volksschulen. Cena 1 gld. 70 kr.

4. R. Trampler — Atlas der österreichisch-ungarischen Monarchie. Cena 55 kr.

Vsi ti atlanti so izšli v zalogi c. kr. dvorne in državne tiskarne na Dunaji in so po svoji uredbi namenjeni za rabo v kranjskih šolah, zlasti imajo prvi trije napis „Ausgabe für Krain“. Diči jih na ovitku grb kranjske dežele in Ljubljanskega mesta.

Metodično so urejeni v njih plastično izpeljani zemljevidi. Prvi trije atlanti imajo namreč na čelu zemljevid Ljubljanske okolice, potlej sledita po 2 zemljevida (goro- in vodopisni ter politični) Kranjske, po 2 Avstrije, po 2 Evrope in naposled še obe poluti.

Najmanjši atlas (cena 30 kr.) ima torej 8 lepih zemljevidov, ostali pa veliko več.

Na vseh teh atlantih ni najti bistvenih pomot; razločno se na njih vidijo gore, plani, vode i. dr. Tudi niso zemljevidi preobloženi z imeni, čeravno ne moremo reči, da bi jih bilo premalo. Vse toplo priporočujemo kranjskim šolam, zlasti najmanjšega in najcenejšega. Želeli bi le to, da bi pri novih natisih c. kr. državna tiskarna založila vsaj nekaj zemljevidov (Ljubljansko okolico, Kranjsko, Avstrijo, Evropo, poluto) s slovenskimi imeni. Potlej se bodo odstranile tudi nekatere pomanjkljive pisave, n. pr. Jelouza mesto Jelovica, Vochu mésto Vogel, Pestšhenik mesto Pečenik. Odveč, preobširno je zaznamovati na Kranjskem zemljevidu dva Schneeberga („Snežnik“ je namreč tudi na Kočevskem).

L.

Razložba časovnih razmerij. 2 tabeli s 7 dijagrami. I. tabela (128 — 73 cm velika) obsega: 1. razdelitev minute, 2. razdelitev ure, 3. razdelitev dneva in 4. razlike časa. II. tabela obsega: 1. razdelitev leta, 2. dolgost dneva in noči. Založil Karol Jansky v Taboru na Českem. Cena 1 gld. 40 kr.; na platnu in s palicami 2 gld. 80 kr.

Najtežavneje je, otrokom prav in popolnem predočiti razdelitev časa. S tem poukom se ima pričeti že v I. razredu, potem pa se obravnava v vedno večji in težji meri. Pa tudi šolska berila obsegajo precej sestavkov, ki se ozirajo na razmerje časa. Vsega tega nikakor ni mogoče otrokom razložiti brez nazorovanja. Res, da si vé spreten učitelj pomagati s risanjem itd., toda to potrebuje dokaj dragega časa. Zato moramo biti prav hvaležni založniku, da je preskrbel v českem jeziku tako praktično, cenó, okusno, stvarno in metodično urejeno učilo na podlogi šolskih beril. Za nižjo stopinjo ljudske šole je primerna prva tabela, na višjih stopinjah pa bode imela mnogo uspeha druga. Vsak učitelj bode torej z veseljem posegel po tem novem učilu, na katero opozarjamo vse merodajne kroge.

G.

Književnost.

— **Cesar Franc Jožef I. 1848—1888.** Na spomin štiridesetletnega vladanja Njega Veličastva. Sestavil Ivan Tomšić, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani. (Z devetimi podobami.) — Natisnil in založil Karl Rauch, 8°. 16 strani. — To je najnovejša, jako lična knjižica, ki je ravnokar prišla na svetlo na Dunaji v Rauchovej tiskarni. Knjižica je pisana v lehkoumvenem slovenskem jeziku in je namenjena slovenskej mladini v proslavo štiridesetletnega vladanja Njega Veličastva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Da bi se knjižica v prav obilnem številu razdelila osobito mej šolsko mladino, nastavljena jej je prav nizka cena. 10 iztisov veljá 1 gld., 25 2 gld., 50 3 gld. 50 kr., 100 6 gld., 500 30 gld. in 1000 50 gld.

Razven knjižice izdala je Rauchova tiskarna tudi še prav lično „**Spomenico**“ s podobo presvetlega cesarja in cesarice. Ta spomenica je posebno pripravna kot spominék za take otroke, ki še čitati ne znajo. Cena spomenici je za vsakih 25 iztisov 50 kr. t. j. 2 kr. za iztisek.

Vsa naročila, bodi-si na knjižico ali pa na spomenico, pošiljajo naj se naravnost na Dunaj pod naslovom: Karl Rauch, Buchdruckerei Wien, V. Spengergasse 6.

Šolska letina.

(Dalje.)

Letno poročilo II. mestne peterorazredne deške ljudske šole v Ljubljani. 1887/8. I. obsega navadne črtice iz šolske kronike, iz šolske statistike (633 učencev koncem šolskega leta v vsakdanji šoli, in 111 učencev v pripravljalnici za obrtnijsko šolo), učence alfabetično urejene (z debelimi črkami tiskani sposobni z odliko). Poučevali so: nadučitelj, katehet, 8 učiteljev in 1 pomožni učitelj. V knjižnici za učence je 173 zvezkov in 2 izt. »Vrteca«.

— Razredba učenk mestne šestrazredne dekliške ljudske šole v Ljubljani. 1887/8. l. kaže črtice iz šolske kronike (sl. mestni magistrat kupil je šoli nov harmonij), šolsko statistiko (340 učenk konec šolskega leta), učenke razvrstene po alfabetičnem redu (odlične učenke so tiskane z debelimi črkami). Poučevali so: katehet, nadučiteljica, 4 učiteljice in 1 pomožna učiteljica. V knjižnici za učenke je 351 knjig.

— Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske šole v Novem Mestu 1887/8. l. ima: I. iz šolskega letopisa, II. učiteljstvo (5 o. o. frančiškanov), III. vkupni pregled učencev (197 učencev koncem šolskega leta), IV. uvrstitev učencev po abecednem redu (ki so se prav dobro in nezadostno učili).

— Letno poročilo čveterorazredne deške in dvorazredne dekliške šole v Kranji 1887/8. l. obsega: I. učiteljstvo (nadučitelj, katehet, 4 učitelji in 2 učiteljici), II. število šolskih otrok (250 učencev in 168 učenk — vkup 418 — koncem šolskega leta, v napredovalno kmetijsko šolo je hodilo 40 učencev), šolski dnevnik (za vzprejem na Ljubljansko gimnazijo se je oglasilo 13 učencev), IV. učenci po zasluženji uvrsteni. V. obrtnijsko napredovalno šolo, katera je imela v treh oddelkih 69 učencev.

— Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske šole v Škofji Loki 1887/8. l. ima na čelu: Črtice iz življenja Nj. Veličastva našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I. (v spomin šolske slovesnosti v Škofji Loki v 24. dan jul. 1888. l. šolski mladini napisal Fr. Pápa, nadučitelj). Nagovor k sklepu šolskega leta 1887/8. govoril nadučitelj Fr. Pápa. Iz šolskega dnevnika, (v 24. dan jul. priredila se je slovesnost v proslavljenju štiridesetletnice vladanja Nj. Veličastva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. in ob enem sklep šolskega leta). Učiteljstvo (nadučitelj, katehet in 3 učitelji). Dobrotniki te šole. (Napravila se je po prostovoljnih darovih krasna šolska zastava). Statistični pregled učencev (295). Učenci po zasluženji razvrsteni.

— Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske in obrtno-nadaljevalne šole v Kameniku 1887/8. l. ima: Iz šolske kronike. Dobrotniki šole (S sklepom šolskega leta obhajala se je tudi štiridesetletnica vladanja našega presvetlega cesarja). Učiteljstvo (nadučitelj, katehet in 3 učitelji). Vkupni pregled učencev (202; v ponavljalno šolo hodilo je 25 učencev, v srednje šole jih je vstopilo lansko leto 11, letos 8.) Učenci po abecednem redu uvrsteni (odličnjaki tiskani z debelimi črkami). Obrtna nadaljevalna šola je imela 81 učencev.

D o p i s i.

Iz Ptuja. Družba sv. Cirila in Metoda je imela v 29. dan julija t. l. svojo redno III. veliko skupščino. Predsedoval jej je prvomestnik te družbe, preč. g. T. Zupan. Udeležilo se je iz vseh slovenskih pokrajin mnogo vrlih domoljubov. Vsi letni dohodki te slavne družbe so bili nad 14.000 gld., troški pa nad 7000 gld. V odbor so bili izvoljeni vsi prejšnji g. g. odborniki, le na mesto g. A. Žumra, ki ni maral vstopiti, izvoljen je bil g. kanonik A. Zamejec. Bog živi in pomnoži to vrlo domačo šolsko družbo!

Izpod Triglava 8. avgusta 1888. Okrajna učiteljska konferencija za radovljiški šolski okraj bode dné 5. septembra 1888. l. točno ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopji v Gôrjah Dnevni red ji je ta: 1. Volitev predsednikovega namestnika in dveh zapisnikarjev za leto 1888/9. 2. Poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika o stvaréh, katere je opazil pri nadzorovanji, in o stanji ljudskega šolstva v našem okraji sploh. 3. Kako je po naših šolah poučevati petje, da se doseže predpisani učni smoter? Poročevalci: Gospod Janko Žirovnik, nadučitelj v Gôrjah; gosp. Jožef Ažman, učitelj na Breznici; gosp. Ignacij Rozman, učitelj v Mónnjah. 4. Kako je po naših šolah poučevati ženska ročna dela, da se doseže predpisani učni smoter in kaj je vzrok, da se doslej ni povsod dosegel? To vprašanje izdelajo vse gosdč. učiteljice. Ako je poročilo pisano nemški, dodati se mora za vse tehnične izraze, ki se potrebujejo pri poučevanji ženskih ročnih del, slovenska terminologija. Vsa poročila je pismeno izdelati ter po konferenciji oddati c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku. 5. Katere knjige bi bilo nasvétovati našim šolskim knjižnicam, da jih nakupijo za leto 1888? Poročevalec c. kr. okrajni šolski nadzornik. 6. Poročilo knjižničnega odseka o stanji okrajne učiteljske knjižnice. Pregled računov in nasvét o nakupovanji novih knjig. 7. Volitev dveh zastopnikov izmed učiteljstva v c. kr. okrajni šolski

svèt za prihodnjo šestletno dōbo. 8. Volitev stalnega in knjižničnega odbora. 9. Eventualni nasvèti, katere je pa najpozneje do 26. avgusta t. l. naznaniti c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku. 10. Po konferenciji: Ogleđovanje šolskega vrta in šolske drevesnice v Gōrjah.

C. kr. šolski svèt v Radovljici dné 31. julija 1888. l.

Nadalje nam je došla naslednja okrožnica:

C. kr. okrajni šolski svèt je v svoji seji dné 26. julija t. l. sklenil, da je veseli spomin na štiridesetletno vladanje Nj. Veličastva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. po vseh šolah tega okraja dostojno praznovati dné 18. avgusta 1888. leta.

V ta namen se naroča krajnemu šolskemu svētu in šolskemu vodstvu v (na) . . . , da po dogovoru z domačim gospodom župnikom priredi dostojen patriotični praznik. Vsa šolska mladina z učiteljskim osebjem in krajnim šolskim svétom naj se omenjeni dan zjutraj zbere pri sv. maši. Po cerkvenem opravilu naj šolski voditelj v šolskem poslopju zbrani šolski mladini in šolskim prijateljem v slavnostnem govoru razloží visoki pomen tega patrijotičnega praznika, šolska mladina naj deklamuje in poje o tej priliki patrijotične pesmi in krajni šolski svèt naj, ako je možno, vse šolske otroke obdarí s knjižico »Naš Cesar«, ki je o štiridesetletnici vladanja Njegovega Veličastva v Ljubljani prišla na svetlo. Vrh tega se prepušča krajnemu šolskemu svētu in šolskemu vodstvu, da omenjeni dan napravi tako šolsko veselico, na javnem prostoru zasadita cesarsko drevo ali sploh na kak drug naćin s šolsko mladino dostojno proslavita štiridesetletnico vladanja Njegovega Veličastva. Da bode mogoće za omenjeno slavnost šolsko poslopje spodobno olupšati in okrasiti, na 17. dan meseca avgusta 1888. l., ne bode nobenega šolskega pouka. Šolsko vodstvo naj najpozneje do 25. avgusta t. l. tū sem sporoći, kako se je zvršila vsa slovesnost.

C. kr. okrajni šolski svèt v Radoljici dné 30. julija 1888. l.

Iz Logátskega okraja. V 31. dan julija t. l. bila je v Idriji uradna učiteljska konferencija Logátskega okraja. Na predvečer priredili so diletantje v c. kr. rudniškem gledališći igro »V Ljubljano jo dajmo«. Čisti dohodek je bil namenjen demaći ubogi šolski mladini. Po gledališćini predstavi zbrali smo se v g. Tujćevi pivarni. Drugi dan ob 9. uri dopoldne otvori g. predsednik konferencijo v risalni dvorani prelepe c. kr. rudniške šole. Najpred pozdravi navzoće gg. učitelje in gspđ. učiteljice, p. n. g. c. kr. okrajnega glavarja, krajnega šolskega nadzornika Idrijskega in dva gg. duhovnika ter imenuje svojim namestnikom šolskega ravnatelja g. J. Ingliča. Zapisnikarjem voljena sta po vskliku g. Turek in gspđ. A. Kolnik. Zborovanja se ni udeležilo 6 učiteljev vsled bolezni in jedna učiteljica iz neznanega vzroka. O opazkah g. nadzornikovih pri nadzorovanji navedem le toliko, da vsled hude in ostre zime ter tudi zaradi nalezljivih bolezni ni bilo povoljnega uspeha, a učiteljstvo je pri vsem tem povsem izpolnovalo svojo dolžnost. Zastopnikom učiteljev v c. kr. okrajnem šolskem svētu bila sta izvoljena dosedanja dva gg. Inglič in Poženel, akoravno je zoper nju nekdo moćno ruval. Ker izvolitev odposlancev v deželno učiteljsko konferencijo veljá 6 let, zato odpade 5. toćka dnevnega reda. Stalni odbor ostane dosedanji. — »Kaki so pripomoćki, da otroci iz šole ne izostajajo in ne zanemarjajo šole« je poroćal jako temeljito g. Likar. Tudi g. nadučitelj Benedek je to vprašnje splošno in stvarno razpravljal in nekoliko tudi g. Božić. G. Ribnikar nam je povedal, da »Opis« tukajšnjega šolskega okraja še ni dovršen, ker manjka še nekaterih podrobnosti iz takih krajev, kjer še ni šol. Knjižnićna komisija ostane dozdanja. Poroćilo o Lavtarjevem raćunskem stroji se je za zdaj odložilo, ker v vsem tem okraji nimamo še tega stroja, da bi se moglo temeljito poroćati o njem; hoće ga pa naroćiti v teku prihodnjega šolskega leta p. n. rudniški nadsvėtnik za odnotno šolo. — Na vrsto pridejo posamezni nasvėti.

Prvi nasvėt: »Slavni c. kr. okrajni šolski svèt naj blagovoli vse strogo učiteljstvu zadevajoće stvari naravnosti pošiljati dotićnim šolskim voditeljstvom« je poroćevalc — g. Benedek — umaknil. Drugi nasvėt g. Ribnikarjev: »Vse cesarske slavnosti tukajšnjega šolskega okraja k štiridesetletni vladi Nj. Veličastva naj se popišejo ter potem vkupno v natis dajo« — odpade, — ker bode moral vsakateri šolski voditelj dotićni popis svojega okraja do 20. dné okt. t. l. dovršiti ter potem oddati c. kr. okrajnemu šolskemu svētu.

Ker je dnevni red pošel, se g. predsednik vsem zbranim iskreno zahvali, spominjaje se 40letne slavne vlade Nj. Veličastva ter zakljući zborovanje s »slavo« in »živijo« presvetlemu cesarju. Vsi navzoći zakljicejo burno trikratno »slavo« in »živijo« ter odpojō cesarsko pesem. Po konferenciji bil je vkupni obed v g. Tujćevi pivarni, ki je bila zato posebno lepo ozališana. C. kr. rudniška godba svirala je mej obedom; napitnice so se vršile, in gg. učitelji pevci so tudi storili svojo dolžnost.

Po končanem obedu ogledali smo brezplačno jamo in drugi tukajšnje žgalnice in delavnice. Hvala in slava bodi torej rudniškemu nadsvétniku p. n. g. Novak-u, ker je bil vsem nam toliko naklonjen in prijazen!

Iz Banjaloke. Slavno društvo »Národna Šola« darovala je tukajšnji šoli mnogo raznega šolskega blaga: pisank, risank, pisalnega in risalnega orodja. Za ta velecenjeni dar se podpisana v inenu obdarovane šolske mladine najtoplejše zahvaljujeta.

Martin Butina,

c. kr. poštar in predsednik krajnega šolskega svéta.

Anton Kadunec,

učitelj.

O nekod. Vrlo nalogo stavilo si je »Slovensko učiteljsko društvo« štiridesetletnico vladanja Njegovega Veličastva Franca Jožefa I. praznovati sè slavnostnim koncertom. Veliko truda in odgovornosti nakopal si je odbor z izvršitvijo te naloge; zatorej zasluži, da ga vsi dostojno podpiramo ter mu pomagamo v vseh zadevah. Treba je, da se tega koncerta udeležé vsi sposobni učitelji in učiteljice, kajti slavnosti koncert brez moči je nemogoč. Slovenskemu učiteljsstvu bode rešiti svojo čast, — upamo, da se mu bode to v popolni meri posrečilo. Vsi brez izjeme udeležimo se slavnostnega koncerta. To bode lep dan — dan snidenja slovenskih učiteljev in učiteljic!

—ar.—

Iz Ljubljane. V učiteljski kurz na Grmu so vzprejeti ti-le g. g. učitelji: Žebré Jakob v Planini pri Logátcí, Pretnar Jakob v Srednji Vasi v Bohinji, Luznar Fran v Voklem pri Kranji, Cirman Anton v Poljanah nad Škofjo Loko, Levec Ivan v Mokronogu, Rodič Ivan v Šent Juriji pod Kumom, Požar Anton v Radečah, Zaverl Valentin v Mehovem pri Rudolfovem, Kmet Vincenc v Sv. Lorenci pri Rudolfovem, Šilc Pavel v Dragatuši, Janovski Josip v Višnji Gori, Vrbič Mihael v Sodražici, Krištof Karol v Mirni Peči, Ferlan Janez v Zalem Logu in Stiasny Ljudevit v Kameniku. Pouk se je začel dné 6. avgusta in se bode končal dné 29. avgusta t. l.

Premene pri učiteljsstvu.

Minister za bogočastje in uk je izpraznjeno službo na vadnici pri c. kr. izobraževalnici za učiteljice v Ljubljani podelil tukajšnji učiteljici za ročna dela, gspdc. Pavli pl. Renzenberg. — Gspdc. Deziderija pl. Lipold, učiteljica na c. kr. deklíški ljudski šoli v Idriji, je stalno umirovljena.

Razpis učiteljskih služeb.

Št. 2302

Na c. kr. rudniški ljudski šoli v Idriji razpisana je služba druge, oziroma po pomiku tretje in četrte učiteljice s 450 gld. letne plače in 90 gld. službene doklade, oziroma 400 gld. in 80 gld. službene doklade in šest kvinkvenalnih doklad po 40 gld. na leto števisi od dné, ko je bila katera prvokrat kot učiteljica stalno nastavljena. Prosilke se morajo izkazati, da so napravile sposobnostni izpit za ljudske šole z nemškim in slovenskim jezikom; one pa, ki še niso stalno nastavljene, nastavijo se na poskus za eno leto, oziroma toliko časa, da napravijo sposobnostni izpit. Prošnje vlagajo se do 3. dné septembra t. l. c. kr. rudniškemu ravnateljstvu v Idriji.

C. kr. rudniško ravnateljstvo v Idriji v 3. dan avgusta 1888. l.

Št. 524

okr. š. sv. V Kranjskem šolskem okraji razpisane so sledeče učiteljske službe:

1. Na enorazrednici v Sorici s 400 gld. plače, z opravilno priklado in sè stanovanjem, stalno, ali začasno;
2. druga služba na dvorazrednici na Trati s 400 gld. plače in sè stanovanjem, stalno;
3. četrta služba na čveterorazrednici v Škofji Loki s 400 gld. plače, stalno;
4. na enorazrednici na Trsteniku s 400 gld. plače, z opravilno doklado in sè stanovanjem, stalno;
5. druga služba na dvorazrednici v Smledniku s 400 gld. plače in sè sobo za stanovanje, stalno, ali začasno;
6. druga služba na dvorazrednici v Št. Juriji s 400 gld. plače in sè sobo za stanovanje, stalno, ali začasno;
7. na novi enorazrednici v Trbojnah s 400 gld. plače, z opravilno priklado in sè stanovanjem, stalno, ali začasno.

Prošnje se spričevali in drugimi prilogami naj se predpisanim potom vlagajo do 30. dné avgusta 1888. l. pri podpisnem c. kr. okrajnem šolskem svétu.

C. kr. okrajni šolski svét v Kranji v 9. dan avgusta 1888. l.

Na čveterorazredni ljudski šoli v Šent-Vidu nad Ljubljano četrta služba s 400 gld. plače, stalno. Prošnje do 24. avgusta t. l. pri c. kr. okrajnem šolskem svétu za Ljubljansko okolico v Ljubljani.